Demokrati för alla!

ledarmaterial

NÄSSJÖ KOMMUN

© Nässjö kommun 2018
Projektledare: Sandra Sandin-Lindqvist, Nässjö kommun
Text: Mirjam Tågerud, Inhjälp
Layout: Mirjam Tågerud, Inhjälp
Foto: mostphotos.com, riksdagen.se Melker Dahlstrand, pixabay.com
Tryckeri: TMG Tabergs AB

Demokrati för alla!

ledarmaterial

Förord *Demokrati för alla*!

Materialet du håller i din hand är en viktig del i Sveriges demokratiska process. FN:s allmänna förklaring om de mänskliga rättigheterna liksom konventionen om medborgerliga och politiska rättigheter och de regionala rättighetskonventionerna innehåller en rad rättigheter som utgör grunden för en demokratisk samhällsbyggnad. Några andra rättigheter som har en tydlig koppling till det demokratiska samhället är åsikts- och yttrandefriheten, mötes- och föreningsfriheten samt den allmänna rösträtten.

Att använda sin röst i demokratiska val är något som inte alla får göra, till exempel människor som bor i diktaturer. Med detta material ges du som cirkelledare en möjlighet att uppmuntra alla att ta sin rösträtt på allvar och använda den för att vara med att fortsätta bygga det demokratiska samhälle Sverige är.

Idén till *Demokrati för alla* föddes i Länsstyrelsen i Jönköpings nätverk för integrationsstrateger och samordnare. Sju kommuner och två studieförbund i länet beviljades tillsammans §37-medel för att ta fram detta material och genomföra studiecirklar under 2018. Syftet är att fler utrikesfödda ska använda sin demokratiska rätt, att de ska gå och rösta i valen.

Du som cirkelledare är viktig i arbetet! Uppmuntra dina deltagare att reflektera över det demokratiska systemet och hjälp dem att känna att deras röst är viktigt!

Lycka till!

Sandra Sandin-Lindqvist
Projektledare för *Demokrati för alla*
Integrationssamordnare, Nässjö kommun

Inledning

Du håller nu ledarmaterialet till *Demokrati för alla* i din hand**.** *Demokrati för alla* är en studiecirkel som ska ge grundläggande kunskap och förståelse om vad det innebär att gå och rösta i Sverige. Syftet med studiecirkeln är att öka valdeltagandet bland personer med utländsk bakgrund. Rösträtt är som man hör på ordet en rättighet. För både individen och samhället i stort är det viktigt att så många som möjligt av dem som har rösträtt går och röstar. Den svenska demokratin bygger på det. Genom att rösta är man med och påverkar hur landet ska styras på olika nivåer och det skapar delaktighet. Förhoppningen är att det ska vara inspirerande, lärorikt och roligt att delta i *Demokrati för alla* och att de med rösträtt ska välja att använda den rättigheten. För de deltagare som ännu inte har rösträtt är det en förberedelse inför framtiden. *Demokrati för alla* finns för att stärka individen och stärka den svenska demokratin. Detta gör vi i mindre grupp, i en studiecirkel.

En studiecirkel

I en grupp människor finns det mycket kunskap. Tanken med en studiecirkel är att lära av varandra och tillsammans gräva djupare. I mötet mellan människor och de erfarenheter och tankar var och en bär med sig händer det något. Om man vågar släppa en annan människa nära och lyssna kan det födas nya tankar och idéer, motivation och nya perspektiv. Det är vad en studiecirkel handlar om. En grupp individer samlas runt ett gemensamt ämne och lär tillsammans. Den grundläggande värderingen är att alla människor har samma värde och något viktigt att tillföra gruppen. En studiecirkel bygger på dialog där varje röst är viktig och där respekt och nyfikenhet är nyckelord.

I studiecirkeln finns en ledare som håller ihop det och leder processen framåt. Det är en ledare och inte en lärare eftersom alla i gruppen har viktig kunskap och ska lära sig på lika villkor. Därför kallas de som är med i studiecirkeln deltagare och inte elever. Ofta samlas man kring ett studiematerial som ledaren är insatt i. Det händer något spännande när man tar till sig ny kunskap, får sätta ord på sina egna tankar och lyssna på andras.

Vi lär oss på olika sätt. Därför är det önskvärt att cirkelträffarna är varierande och stimulerar olika inlärningssätt. Att se, lyssna, prata, skriva och gestalta på kreativa sätt är exempel på det. Som ledare är det viktigt att vara lyhörd för deltagarnas behov och ge alla chansen att prata och vara delaktiga.

Upplägg

Materialet *Demokrati för alla* består av flera delar; ett ledarmaterial, ett deltagarmaterial och powerpointpresentationer till de olika samlingarna. Ledarmaterialet är det du läser i nu. Här finns det information om valet, hur Sverige styrs, partierna och förslag på upplägg för samlingarna. Det finns samtalsfrågor som kan vara en hjälp att skapa dialog i gruppen. Som ledare är det din uppgift att anpassa materialet efter gruppen. Om ni till exempel har studiecirkeln på svenska och det är många i gruppen som inte behärskar språket fullt ut behöver tempot och nivån anpassas efter det. Då kanske ni inte hinner prata om allt som står i materialet. Det gör inget. Det viktiga är inte det som informeras om utan vad deltagarna tar till sig. Det är bättre att fokusera på mindre information men att den informationen faktiskt går fram och att ni har tid att samtala om den tillsammans. En annan grupp kanske har mycket kunskap från början och då kanske ni vill fördjupa er mer än vad materialet gör. Det är också okej. Materialet är ett stöd och en ram. En studiecirkel är något levande som skapas av dem som deltar.

Deltagarmaterialet till *Demokrati för alla* innehåller inte så mycket text. Det finns flera anledningar till det. En studiecirkel handlar om dialog. Det är inte en lektion i traditionell bemärkelse där elever sitter och studerar uppgifter individuellt. Det är en grupp som tar till sig ny kunskap tillsammans. Ett deltagarmaterial med mycket text kan göra att fokus flyttas från samtalet till texten, från gemensamt lärande till

individuellt studerande. En annan anledning är att deltagarna har ett annat modersmål än svenska. Kursen kan ges på lätt svenska eller på ett annat för gruppen gemensamt språk. I deltagarmaterialet finns det därför gott om utrymme för att anteckna själv. Deltagaren antecknar då på det språk han eller hon känner sig mest bekväm med.

Demokrati för alla är uppdelad i tre samlingar som är tre studietimmar vardera. Studietimmar är ett begrepp som används inom folkbildningen och en studietimme är 45 minuter. Det betyder att varje samling är 2 timmar och 15 minuter lång. De tre olika samlingarna är:

- Samling 1 - Får jag rösta och hur ska jag göra?
- Samling 2 - Varför ska jag rösta?
- Samling 3 - Vad eller vem ska jag rösta på?

Det finns också en utvärdering som det är viktigt att alla fyller i för att det ska vara möjligt att mäta resultat och se vad som kan förbättras. Utvärderingen har två delar som bygger på att deltagarna svarar på en del i början av den första samlingen och en del i slutet av sista samlingen. Tanken med det är att deltagarna själva och anordnare tydligare ska kunna se om studiecirkeln gjort någon skillnad för deltagarna. Utvärderingen är anonym så deltagarna ska inte skriva namn på den.

Att skapa goda samtal

Som ledare sätter du tonen i studiecirkeln. Det är viktigt att skapa en god samtalsmiljö där alla vågar prata. Var tydlig i början med att det är bra att ställa frågor, att alla måste visa respekt och lyssna på varandra och att det är okej att tycka olika. Till varje samling finns det föreslagna samtalsfrågor. Ni kan använda dem eller egna frågor. För att få igång ett samtal är det bra att ställa öppna frågor. En öppen fråga är en fråga som inte styr svaret. Det är en fråga som man inte bara kan svara ja eller nej på utan där personen måste beskriva lite mer. Ta de här frågorna till exempel:

- Är landet du kommer ifrån en demokrati?
- Hur styrs landet du kommer ifrån?

Kan du se skillnaden på frågorna? I den första frågan kan personen svara med bara ja eller nej. Det uppmuntrar inte till att berätta så mycket. Den andra frågan däremot kräver ett lite länge svar. Den uppmuntrar till att personen berättar något. Det är också bra att tänka på att inte lägga värderingar i frågor. Det kallas ledande frågor. Jämför de här frågorna:

- Känns det spännande att gå och rösta?
- Hur känns det när du tänker på att gå och rösta?

Den första frågan förutsätter något. Om personen inte tycker att det känns spännande kan det vara jobbigt att säga det. Det kan upplevas som att man gör den som ställer frågan besviken. Den andra frågan är öppen. Personen får själv beskriva hur det känns utan att den som ställer frågan ger förslag. Då är chansen större att det blir ett ärligare och utförligare svar.

När man kommer till en ny grupp reagerar personer på olika sätt. En del pratar mycket och andra är lite tystare. Någon känner sig trygg och lugn direkt medan andra kan vara lite nervösa. Då är det viktigt att ge alla chansen att prata och att samtidigt inte pressa någon. I början kan det vara bra att gå ”rundor” vid några frågor och låta alla i gruppen få chansen att svara på samma fråga. Låt en deltagare börja och låt sedan alla i tur och ordning runt bordet få ordet. Det kan vara bra att säga att det är okej att svara ”jag vet

inte” så att ingen känner sig pressad.

Ett känsligt ämne?
I Sverige brukar vi ibland säga att man ska undvika att prata politik, religion och pengar med personer man inte känner så väl. Det säger man för att det är ämnen som kan vara känsliga och som vi kan ha väldigt olika tankar om och känslor inför. I den här studiecirkeln går vi helt emot detta. I en ny grupp kommer vi att prata politik. Det är viktigt att vara tydlig med att syftet med studiecirkeln inte är att komma överens om vad vi ska rösta på utan att varje person ska få kunskap att själv bestämma hur han eller hon vill rösta. Det kan också vara känsligt när det kommer till frågor kring hemlandets politik och det kan väcka starka känslor. Också där blir det viktigt att komma ihåg att även om man i samtal absolut kan dra kopplingar mellan hur det fungerar i Sverige och i andra länder så handlar studiecirkeln först och främst om valet i Sverige. Om du som ledare känner att ett samtal börjar bli lite spänt får du leda tillbaka samtalet till samlingen tema. Genom att inleda varje samling med att påminna om att det är viktigt att visa varandra respekt och att det är helt okej att tycka olika kan ni skapa ett respektfullt och varmt samtalsklimat. Meningen är inte att du som ledare ska bli skrämd av detta. I de allra flesta fall kommer det säkert inte att bli några problem. Genom att du som ledare från början är medveten om att det kan vara känsliga ämnen så kommer du att lägga upp samlingarna så att det blir intressant och trevligt.

Objektiv och neutral
Syftet med studiecirkeln är att fler personer ska gå och rösta. Det handlar inte om att påverka vad deltagarna ska rösta på. Det en politiskt obunden studiecirkel och det är viktigt att du som cirkelledare ställer dig objektiv och neutral i politiska frågor. Projektet som studiematerialet är framtaget i står för demokrati och som ledare är du en representant för de demokratiska värdena och har en viktig uppgift i att förmedla dem. Det är en utmaning att vara objektiv och neutral men det är väldigt viktigt. Vi återkommer mer till det inför samling 3.

Grattis!
Till dig som har valt att vara cirkelledare vill vi säga grattis! Du är just nu på väg in i ett spännande äventyr som kommer att påverka både dig själv och andra. Du kommer att få lära dig mycket tillsammans med gruppen och få se människor växa och få nya perspektiv. Vi hoppas att det kommer att leda till att fler gör sin röst hörd i valet och i samhället i stort. Du är med och stärker den svenska demokratin!

Innehåll

Förord.... 4
Inledning.... 5
- En studiecirkel.... 5
- Upplägg.... 5
- Att skapa goda samtal.... 6
- Ett känsligt ämne?.... 7
- Objektiv och neutral.... 7
- Grattis!.... 7

Innehåll.... 8-9
Samling 1.... 10
- Inför samlingen - för dig som ledare.... 10
- Inledning - uppstaart.... 10
- Representativ demokrati.... 11
- Allmän och lika rösträtt.... 11
- Offentlighet och sekretess.... 11
- Valhemlighet.... 12
- Representera hela landet – valkretsar.... 12
- Flera val.... 12
- Folkomröstning.... 12
- När är det val?.... 12
- Vem får rösta?.... 12
- Röstkort i brevlådan.... 13
- Valdistrikt 13
- Valsedlar.... 13
- I vallokalen.... 13
- Förtidsrösta.... 14
- Rösta med bud.... 14
- Rösträkning.... 14
- Ogiltigförklara röster.... 15
- Kom ihåg att:.... 15
- Länkar.... 15

Upplägg samling 1.... 16-17
Samling 2.... 18
- Inför samlingen – för dig som ledare.... 18
- Historisk bakgrund.... 18
- Staten.... 18
- Grundlagarna och Sveriges rikes lag.... 18

- Riksdagen..... 19
- Regeringen..... 20
- Myndigheter..... 21
- Landsting och regioner..... 21
- Kommun..... 21
- EU..... 22
- Vem har makten?..... 22
- Gör en röst någon skillnad?..... 23
- Hur kan jag påverka?..... 23
- Länkar..... 23

Upplägg samling 2..... 24-25

Samling 3..... 26

- Inför samlingen – för dig som ledare..... 26
- Partier..... 26
- Ideologier..... 26
- Sakfrågor..... 27
- Höger – vänsterskalan..... 27
- Riksdagspartierna..... 27
- Socialdemokraterna..... 27
- Moderaterna..... 28
- Sverigedemokraterna..... 28
- Miljöpartiet..... 28
- Centern..... 28
- Vänsterpartiet..... 29
- Liberalerna..... 29
- Kristdemokraterna..... 29
- Politiska samarbeten..... 29
- Hur ska jag välja?..... 29
- Trovärdig information..... 30
- Public service..... 30
- Hemsidor..... 30
- Valtal..... 30
- Partiledardebatter..... 30
- Valstugor..... 30
- Valkompassen..... 30
- Flera olika val..... 31
- Länkar..... 31

Upplägg samling 3..... 32-33

Ordlista..... 34

Samling 1 – Får jag rösta och hur ska jag göra?

Inför samlingen – för dig som ledare
Under den här samlingen kommer vi att titta på vad ett val är och hur det går till i Sverige. Att gå att rösta för allra första gången eller för första gången i ett nytt land kan kännas ovant, nervöst och kanske till och med skrämmande. Det kan finnas deltagare i studiecirkeln som har hemska upplevelser kopplade till att gå och rösta. En del kopplar val till kravaller och kanske till och med något som satt igång krig i hemlandet. Kanske har man tidigare röstat i sitt land men inte vågat rösta på vad man egentligen tycker av rädsla för myndigheters och andras reaktioner. Deltagare kan också ha känslan att det inte spelar någon roll om de går och röstar eller inte på grund av valfusk i hemlandet. Om man inte tror att ens röst kommer räknas och göra skillnad blir motivationen att gå och rösta lätt låg. Att prata om valhemlighet, offentlighet och transparens är därför viktigt.

Även deltagare som har röstat i fria demokratiska val i sina hemländer kan ändå känna viss osäkerhet. Hur fungerar det i Sverige? Vart ska jag gå? Hur ska jag göra? Får jag ens rösta? Tänk om jag inte förstår vad de säger till mig? Den här typen av frågor kan skapa oro som gör att man väljer att inte rösta. Under den här samlingen är det därför viktigt att ge tydlig och enkel information för kännedom om hur det går till skapar trygghet. En annan viktig fråga är varför man ska rösta och på vad men det kommer vi till under samling 2 och 3.

Inför samlingen är det viktigt att du som ledare förbereder dig på olika sätt. Första samlingen är lite speciell för både dig och deltagarna för det är första gången ni träffas, i alla fall på det här sättet. Be att få närvarolistan av anordnaren och läs igenom namnen så att de är bekanta för dig. Om du vet något om vilka länder deltagarna kommer ifrån kan det vara bra att läsa lite om de länderna och hur deras politiska system ser ut. Du behöver inte bli expert men det kan vara skönt att veta lite. Sen kommer ni samtala i studiecirkeln och då kommer du att få lära dig mer genom att lyssna på deltagarna. Det är något av det bästa med studiecirkeln, att man får mötas och lära sig så mycket av varandra. Läs igenom inledningen och samling 1 i denna ledarhandledning och titta på powerpointpresentationen som finns till samling 1. Fundera på vad du tycker är allra viktigast att få med. Beroende på gruppen kan det vara så att ni inte hinner med allt som tas upp i ledarmaterialet. Då är det din uppgift som ledare att se till att ni hinner med det viktigaste.

Lokalen ni ska träffas i är också viktig. Prata med den som är ansvarig för studiecirkeln och se till att du vet var ni ska vara och hur du kommer in. Kom i god tid så att du hinner förbereda allt och se till att tekniken fungerar. Se till att du har närvarolistan, deltagarmaterial till deltagarna och utvärderingarna. Det kan kännas som att det är mycket att tänka på första gången men ta det lugnt. Ta god tid på dig att förbereda dig så kommer det att gå jättebra! Om du har frågor eller behöver något pratar du med ansvarig för studiecirkeln. Lycka till! Det du gör är viktigt!

Inledning – uppstart
Börja med att presentera dig som ledare och berätta kort om dig själv. Låt sedan deltagarna presentera sig för varandra. Parallellt med det kan du fylla i närvarolistan. Förklara kort att syftet med *Demokrati för alla* är att ge kunskap om att rösta i Sverige och hur landet och det politiska systemet fungerar. Målet är att öka valdeltagandet. Beskriv också vad en studiecirkel är. Tryck på att det bygger på samtal, att alla i gruppen har viktiga saker att säga som de andra kan lära sig av och att det är bra att ställa frågor.

Alla är här för att lära sig. Detta är en chans att få kunskap, djupare förståelse och nya tankar. Uppmuntra dem att ta vara på tillfället och att ställa frågor för det för samtalet framåt. Det finns inga dumma frågor!

Var tydlig med att deras röst är viktig – både här i studiecirkeln och i valet.

När ni kommit så långt är det dags att fylla i första delen av utvärderingen. Förklara för deltagarna att den är till för att anordnarna ska se om man når målet med studiecirklarna och för att få veta vad som kan förbättras. Det kan också hjälpa deltagarna att se vad de har lärt sig och hur studiecirkeln har påverkat dem när de fyller i andra delen under sista samlingen. Berätta att den är anonym. Om du bedömer att det behövs kan ni läsa en fråga i taget i grupp och förklara så att alla förstår frågorna.

Sen är det dags att köra igång! Använd gärna powerpointpresentationen som stöd.

Representativ demokrati
Länder kan styras på olika sätt. Det vanligaste är olika former av demokrati och diktatur. I en diktatur är det en person eller en grupp som har makten och bestämmer över resten av befolkningen. Ordet demokrati kommer från grekiskan och betyder folkstyre. Demokrati är alltså när hela folket är med och bestämmer, eller i alla fall stora delar av folket. Sverige är en representativ demokrati. Det betyder att vi har val där alla som har rösträtt får rösta på vilket parti och vilka personer man vill ska styra. När de sedan har valts fattar de folkvalda beslut i olika sakfrågor. De som väljs av folket representerar folket. Det finns också något som kallas direktdemokrati. Då har man folkomröstningar om sakfrågor och folket är med och beslutar direkt i de olika frågorna. Det finns möjlighet att ha folkomröstningar i Sverige också men det är ovanligt.

I en representativ demokrati bör man som väljare inför valet lyssna på och läsa om de olika partierna för att veta var de står i olika frågor. Det parti som man tycker har bäst åsikter brukar man välja att rösta på. Vi återkommer till detta under samling 3.

Allmän och lika rösträtt
Sverige har inte alltid varit en demokrati och att komma fram till den form av demokrati vi har idag har skett stegvis under lång tid. Idag beror rösträtten endast på ålder och medborgarskap/uppehållstillstånd. Tidigare påverkades rösträtten av till exempel kön och social klass. Detta är borttaget och enligt grundlagen är alla lika inför lagen. Varje person som har rösträtt har en röst, inte mer och inte mindre. Alla röster är lika viktiga.

Offentlighet och sekretess
I Sverige är offentlighet och sekretess två viktiga principer. Offentlighet handlar om att i stort sett allt som myndigheterna gör ska vara öppet så att alla som vill kan få veta vad som görs och vad som bestäms. Detta är för att minska risken för fusk och korruption. Det staten gör är inte hemligt. Det finns några undantag, till exempel om det handlar om försvaret och frågor som påverkar landets säkerhet. Alla som är anställda av staten måste följa de lagar och regler som de som folket har valt har bestämt. Offentlighetsprincipen finns så att det ska vara möjligt att kontrollera att allt går rätt till. Det gör att folket kan lita på staten och känna att det gör skillnad att gå och rösta. Därför är rösträkningen efter varje val offentlig. Alla som vill får gå dit och titta på när röstmottagarna räknar rösterna.

För att skydda medborgarna i Sverige så att alla får ha sitt privatliv ifred är också lagen om sekretess viktig. Den finns för att se till att känsliga uppgifter om privatpersoner inte kommer till fel person. Myndigheter får inte lämna ut känsliga uppgifter om enskilda personer till vem som helst. Här finns det hårda och tydliga regler för att alla som bor i Sverige ska känna sig trygga och kunna lita på olika myndigheter.

Valhemlighet
En viktig princip i svenska val är valhemligheten. Det betyder att det är hemligt vad en person röstar på. Ingen har rätt att tvinga någon att berätta vad man röstat på. Det registreras inte någonstans och inte ens de som räknar rösterna vet vem som har röstat på vad. Detta är för att skydda demokratin. Ingen ska behöva vara rädd för att rösta på det man vill. Valhemlighet betyder att man har rätt att vara tyst och att ingen kan kontrollera vad man röstar. Men det betyder inte att det är förbjudet att berätta. Om man vill berätta vad man röstat på är man fri att göra det.

Representera hela landet – valkretsar
Sverige är ett till ytan ganska stort land och folk bor i storstäder, mindre städer, samhällen och på landet. En del bor i norr, andra i söder. Beroende på var i landet man bor kan politiska frågor påverka på olika sätt. Därför är det en viktig del i svensk demokrati att det finns representanter från hela Sverige som styr. För att det ska bli så är landet uppdelat i 29 valkretsar och de får ett visst antal platser i riksdagen beroende på hur många människor som bor inom valkretsens område. De personer som väljs in i riksdagen representerar ett parti men de representerar också en del av Sverige.

Flera val
Det finns fyra allmänna val i Sverige; val till riksdagen, landstingsfullmäktige/regionsfullmäktige, kommunfullmäktige och Europaparlamentet. Val till riksdag, landstingsfullmäktige och kommunfullmäktige hålls på samma dag. I samling två kommer vi att titta mer på vad de har för olika uppgifter och hur varje nivå fungerar.

Folkomröstning
Det finns också en annan typ av val som heter folkomröstning. Då handlar valet om en sakfråga. Det är ovanligt med folkomröstningar i Sverige. Mellan 1922 och 2016 har det genomförts sex folkomröstningar i Sverige. Den senaste var 2003 då svenska folket röstade nej till att införa euron som valuta. Det är riksdagen som beslutar om en nationell folkomröstning ska hållas. En folkomröstning kan vara beslutande eller rådgivande. Beslutande betyder att resultatet i folkomröstningen beslutas direkt. Om den är rådgivande så är det riksdagen som beslutar efter folkomröstningen och de kan välja att följa valresultatet eller att gå emot det. För att har rösträtt i en nationell folkomröstning gäller samma krav som för att få rösta i riksdagsvalet.

Det finns också kommunala folkomröstningar som hålls i kommuner eller landsting/regioner. De är alltid rådgivande. De som har rösträtt i valet till kommunfullmäktige och landstingsfullmäktige har också rösträtt i en kommunal folkomröstning.

När är det val?
Val till riksdag, landstingsfullmäktige och kommunfullmäktige hålls den andra söndagen i september vart fjärde år. EU-valet genomförs någon gång mellan april och juli vart femte år. I deltagarhäftena finns plats att fylla i när de kommande valen är. Kolla upp det och fyll i det tillsammans med deltagarna.

Vem får rösta?
För att få rösta i de fyra valen måste man ha fyllt 18 år senast på valdagen. Förutom ålderskravet finns det lite olika regler för de olika valen. För att får rösta i riksdagsvalet måste man vara svensk medborgare och vara eller ha varit folkbokförd i Sverige. Att vara svensk medborgare är inget krav för att få rösta i valet till landstingsfullmäktige och kommunfullmäktige. Den som inte är svensk medborgare eller medlem i ett EU-land måste ha varit folkbokförd i Sverige i minst 3 år. För att ha rösträtt i EU-valet måste man vara medborgare i ett EU-land och vara folkbokförd i Sverige. Om en person är medborgare i ett annat

EU-land och vill rösta i Sverige måste personen i fråga anmäla sig för att komma med i röstlängden.

Röstkort i brevlådan

30 dagar innan valdagen bestäms röstlängden. Röstlängden är en lista på alla som har rösträtt. Informationen till den listan bygger på de uppgifter som skatteverket har om ålder, adress och hur länge en person har varit skriven i landet. Alla som finns med i röstlängden får ett röstkort hemskickat till sig. På röstkortet står det vilken vallokal man ska gå och rösta i och det visar att man har rätt att rösta.

Valdistrikt

För att det ska vara ordning på valet är Sverige indelat i ca 6000 valdistrikt. I varje valdistrikt finns det en vallokal. I varje vallokal finns det ansvariga personer som har en lista med namnen på alla personer som har rätt att rösta i den vallokalen. Den listan kallas för röstlängd. En vallokal ska vara en neutral plats som inte kopplas till ett visst politiskt sammanhang, en religiös rörelse eller ett företag. Alla vallokaler ska vara tillgängliga för personer med funktionsnedsättning.

Valsedlar

Vid ingången till vallokalen finns det ett bord med valsedlar. På en del valsedlar står det de olika partiernas namn och namn på partiets kandidater. Det finns också blanka valsedlar för att det ska vara möjligt att rösta på partier som inte har upptryckta valsedlar. På de blanka valsedlarna skriver man namnet på ett parti. För att rösten ska räknas måste det partiet vara registrerat och delta i valet. Valsedlarna har olika färger. De gula är till valet till riksdagen, de vita till kommunfullmäktige och de blå till landstingsfullmäktige/regionsfullmäktige. När man går in i vallokalen tar man de valsedlar man vill ha. Det är okej att ta fler än en valsedel av varje färg. På det sättet kan ingen se vilket parti personen röstar på. Det är vanligt att kommunala skolor används som vallokaler.

I vallokalen

När man kommer in i vallokalen står det oftast en röstmottagare som delar ut kuvert och visar var det finns en ledig valskärm att rösta vid. En valskärm är som ett litet bås med tre väggar och ett bord i. De finns för att ingen ska kunna se vad en person röstar på.
Där inne finns en penna så väljaren kan kryssa för en person på en valsedel eller skriva ett partinamn på en blank valsedel. Sedan lägger man en valsedel i varje kuvert, totalt tre stycken eller två om man inte är svensk medborgare. När man är klar vid valskärmen går man fram till röstmottagarna som sitter och tar emot rösterna. Där måste man visa en id-handling alternativt måste en annan person med id-handling intyga ens identitet. Röstmottagaren prickar av väljaren på röstlängden och lägger ner valkuverten i valurnorna.

Förtidsrösta

Om man av någon anledning inte har möjlighet att gå och

rösta i sin vallokal på valdagen finns det andra sätt att rösta. Ett alternativ är att förtidsrösta. Det betyder att man kan gå och rösta innan valet i speciella röstningslokaler som är öppna för alla. För att få förtidsrösta måste personen ha med sig id-handling och sitt röstkort. Röstningslokaler för förtidsröstning öppnas 18 dagar innan valdagen och är öppna också på valdagen. Det ska finnas minst en lokal för förtidsröstning i varje kommun. När man har lagt sin röst i ett kuvert i röstningslokalen lämnas den till röstmottagaren i lokalen. Den personen markerar i ett register att personen har röstat. Sedan läggs rösten tillsammans med röstkortet i ett kuvert med fönster och skickas till den vallokal där personen finns med i röstlängden. Kuvertet öppnas och räknas tillsammans med de andra rösterna i den vallokal som ligger i det valdistriktet där personen bor.

Rösta med bud

Personer som av olika anledningar inte själva kan ta sig till en vallokal eller röstningslokal kan ta hjälp av någon annan. Det kallas att rösta med bud. Det kan vara aktuellt om en person är allvarligt sjuk, gammal eller sitter i fängelse. Det material man behöver för att rösta med bud kan beställas från valmyndigheten eller kommunen. Budet måste visa id-handling när han eller hon lämnar in rösten.

Rösträkning

Röstningen avslutas klockan 20.00 på valdagen (klockan 21.00 när det är EU-val). Då stänger vallokalerna och röstmottagarna börjar räkna rösterna som de har tagit emot under dagen. När de är klara rapporterar de in till valmyndigheten. Valmyndigheten sammanställer resultatet och låter allmänheten få veta hur det går. I början är resultatet osäkert eftersom alla röster inte är räknade. Rösterna till riksdagsvalet räknas först och runt klockan 22.00 eller 23.00 brukar det finnas ett preliminärt resultat. Sedan fortsätter röstmottagarna att räkna rösterna till landstingsfullmäktige och kommunfullmäktige. Rösterna från dem som har förtidsröstat på valdagen ska skickas till rätt vallokal så de kan ibland räknas senare än de andra rösterna. När röstmottagarna i kommunerna har räknat alla röster en gång skickas alla röster till länsstyrelserna. Där räknas de en gång till. Det ska vara klart på onsdagen eller om nödvändigt torsdagen efter valet. Först då finns det slutgiltiga resultatet. Rösträkningen är offentlig så vem som helst är välkommen att komma och titta på när rösträkningen görs men det är inte tillåtet att störa räkningen.

Ogiltigförklara röster

När rösterna räknas kontrolleras alla röster så att allt blir rätt. Om något är fel eller det inte går att avgöra vad personen menar kan en röst ogiltigförklaras. Då räknas den inte i valet men redovisas separat. Anledningar till att ogiltigförklara en röst kan till exempel vara; att den är blank, det ligger två valsedlar

i samma kuvert eller att det står ett partinamn på valsedeln som inte har registrerat sig för att delta i valet.

Kom ihåg att:

- Ta med röstkort och id-handling
- Gå till den vallokal som står på ditt röstkort eller till en röstningslokal
- Lägg bara en valsedel i varje kuvert

Länkar

val.se
riksdagen.se

Upplägg samling 1 – Får jag rösta och hur ska jag göra?

Inledning
- Välkommen, ledaren presenterar sig
- Presentationsrunda
- Syftet med Demokrati för alla
- En studiecirkel
- Utvärdering

Representativ demokrati
- Vilket system finns i ditt hemland? Representativ demokrati, direktdemokrati, någon form av diktatur…

Allmän och lika rösträtt, offentlighet och sekretess
- Likheter och skillnader mellan Sverige och hemlandet

Valhemlighet
- Vad tänker ni om valhemligheten?
- Tänker du berätta för släkt och vänner vad du röstar eller tycker du att det är privat?

Representera hela landet – valkretsar
- Vad finns det för för- och nackdelar med att Sverige är indelat i valkretsar?
- Varför tror ni att man har valt att dela in landet i valkretsar?

Flera val
- Vad är skillnaden mellan de olika valen?
- Vilket val tror du påverkar din vardag mest?

Folkomröstning
- Om det finns tid och intresse: Samtala kring vilka folkomröstningar som funnits i Sverige och om deltagarna har erfarenheter från folkomröstningar tidigare.

När är det val?
- När är det val nästa gång i Sverige. Fyll i datum för de kommande valen i deltagarhäftet

Vem får rösta?
- Får du rösta och vilka val har du i så fall rösträtt i?

Röstkort i brevlådan, valdistrikt och valsedlar
- Gå igenom detta tydligt så att alla förstår och känner sig trygga inför att gå och rösta.

I vallokalen
- Ge gärna exempel på lokaler som brukar användas som vallokaler i er kommun.

Förtidsrösta
- Ge gärna exempel på lokaler som brukar användas som röstningslokaler i er kommun.

Rösta med bud, rösträkning och ogiltigförklara röster

Kom ihåg att:

- Ta med röstkort och id-handling
- Gå till den vallokal som står på ditt röstkort eller till en röstningslokal
- Lägg bara en valsedel i varje kuvert

Tillsammans stärker vi demokratin! – Veckans uppdrag

- Prata om det ni har lärt er idag med vänner eller familj. Fråga om de har rösträtt. Om de inte vet det så förklara för dem vad som krävs för att ha rösträtt. Nästa vecka pratar vi om hur det har gått.

Avslutning

- Gå gärna en runda och låt alla få säga något som de tar med sig från samlingen
- Berätta när ni träffas nästa gång och vad ni ska prata om då

Samling 2 – Varför ska jag rösta?

Inför samlingen – för dig som ledare
Under den här samlingen kommer vi att titta på hur Sverige styrs för att förstå vad man väljer när man röstar. Målet är att skapa större förståelse och därigenom en motivation att gå och rösta. Det handlar också om andra sätt att vara med och påverka. Det finns mycket information och mycket som du som ledare kan fördjupa dig i inför samlingen utöver det som står här i ledarmaterialet. Gå gärna in och läs på de länkar som finns i slutet av samlingen. Beroende på gruppens förkunskaper, språkkunskaper och samtalsvilja får du som ledare avgöra hur djupt ni ska gå in på olika delar. Tänk på att det är viktigare att deltagarna får en övergripande bild av hur Sverige styrs och en förståelse än att de får höra detaljkunskap.

Historisk bakgrund
Det är en förmån att få rösta och det har inte alltid varit så många som har haft rösträtt i Sverige som det är idag. Sverige har gått ifrån att vara ett samhälle där olika ätter eller klaner styrde olika delar av landet till att bli ett enat land under mer eller mindre diktatoriska kungar. Därifrån har det steg för steg formats till den demokrati det är idag. En del menar att den första svenska riksdagen var ett möte i Arboga redan 1435. Under 1500-talet hölls ett par möten där personer från alla de fyra stånden, samhällsklasserna, var representerade och under 1700-talet växte ett partisystem fram. Men under hela denna tid var det bara män med god ekonomi som hade möjlighet att rösta. Det var en lång kamp för kvinnlig rösträtt innan det till slut gick igenom. 1921 var det första valet i Sverige där kvinnor fick rösta. Idag är den allmänna och lika rösträtten en viktig princip.

Staten
Sverige är en stat, en enhetsstat. Enhetsstat betyder att all lagstiftande makt är samlad på en plats. Det finns länder som är federationer, där ett land har flera olika stater som har mycket egen makt. I Sverige gäller samma lagar i hela landet och riksdagen beslutar om vilka lagar som gäller på uppdrag av svenska folket. Staten har en organisation som ska se till att Sverige fungerar bra. Vi ska titta på olika delar som bygger staten Sverige.

Grundlagarna och Sveriges rikes lag
Grundlagen och Sveriges rikes lag är grunden för hur landet styrs och hur vi som bor här ska leva tillsammans. Grundlagen kan sägas vara Sveriges konstitution. Den består av fyra lagar:

- Regeringsformen
- Successionsordningen
- Tryckfrihetsförordningen
- Yttrandefrihetsgrundlagen

Skillnaden mellan grundlagarna och övriga lagar är att grundlagarna är svårare att ändra på och står över andra lagar. Riksdagen får inte stifta en lag som motsäger grundlagarna och för att säkerställa det finns det jurister som är anställda för att gå igenom alla lagförslag innan riksdagen fattar beslut. För att ändra en grundlag måste riksdagen fatta beslut två gånger och däremellan måste det ha varit ett riksdagsval. Det är för att skydda demokratin så att inga snabba beslut ska kunna tas som begränsar folkets frihet och rättigheter.

Regeringsformen beskriver hur Sverige ska styras, de demokratiska rättigheterna som folket har och hur makten ska delas. Bland annat står det om allas lika värde, religionsfrihet, att det inte får förekomma dödsstraff och om domstolarnas uppgift.

Successionsordningen handlar om hur det går till när Sverige ska få en ny statschef. Sverige är en monarki och det betyder att det finns ett kungahus och att statschefen är en kung eller drottning. Tronen ärvs av statschefens barn. Längre tillbaka vara det bara män som kunde ärva tronen men 1979 beslutades det att även kvinnor kan göra det. Det innebär att äldsta barnet är arvtagaren, kronprins eller kronprinsessa. Sveriges kung och drottning har ingen politisk makt. Däremot har de i uppgift att representera Sverige i olika sammanhang och några andra uppdrag.

Tryckfrihetsförordningen och yttrandefrihetsgrundlagen säger att alla har rätt att fritt uttrycka sig i skrift och tal. Regeringen eller myndigheter får inte kontrollera vad invånare säger och skriver och ingen censur får förekomma. Det är en viktig del av demokratin att medborgare får och vågar uttrycka sina åsikter fritt utan att vara rädda. Samtidigt är det viktigt att komma ihåg att det är olagligt att ljuga och förtala någon. Det är också olagligt att uttrycka sig hatiskt mot en grupp människor. Det kallas för hets mot folkgrupp.

Utöver grundlagarna finns det väldigt många andra lagar. De handlar till exempel om brott och straff, familjerätt, miljö och arbete. Det beslutas ofta om nya lagar och förändringar av gamla lagar. För att göra det krävs bara ett beslut i riksdagen.

Riksdagen
Riksdagen är Sveriges parlament. I regeringsformen står det att:

”All offentlig makt i Sverige utgår från folket och riksdagen är folkets främsta företrädare.”

Foto: Melker Dahlstrand

I riksdagen finns det 349 ledamöter som väljs i riksdagsvalet vart fjärde år. Som vi har sett tidigare representerar de ett parti men också på ett sätt en del av Sverige då de kommer från olika valkretsar. Riksdagen har tre huvudsakliga uppgifter:

- Att stifta lagar
- Att besluta om statsbudgeten
- Att granska regeringen

Regeringen är de som styr landet men riksdagen bestämmer. Vi ska titta mer på regeringens uppgifter snart. Många av de lagförslag som läggs fram i riksdagen kommer från regeringen. De kallas för propositioner. Riksdagsledamöter kan också lägga fram lagförslag. De kallas för motioner. Det kommer in ca 3800 motioner till riksdagen varje år. Alla riksdagsledamöter hinner inte fördjupa sig i alla motioner och propositioner. Därför har man delat in riksdagsledamöterna i ungefär 15 utskott. I varje utskott sitter ca. 17 riksdagsledamöter från olika partier. De blir som en miniriksdag som jobbar med olika frågor som sedan presenteras för hela riksdagen. Exempel på några utskott är finansutskottet, utbildningsutskottet och arbetsmarknadsutskottet.

Att besluta om statsbudgeten är också en viktig uppgift. Regeringen lägger varje år fram ett förslag till budget för hela Sverige. För att den budgeten ska gälla måste riksdagen säga ja.

Ledamöterna i riksdagen röstar om både lagar och statsbudgeten. Då samlas de i en stor sal som heter Plenisalen i Riksdagshuset i Stockholm. Vid varje stol finns det knappar som de trycker på för att rösta ja eller nej. Det kallas för votering. Inför voteringar hålls det debatter och frågestunder i riksdagen så att ledamöterna får mer information. Det vanligaste är att varje parti kommer överens om hur de ställer sig i frågan och röstar likadant men ibland kan en riksdagsledamot rösta emot sitt eget parti. Det är öppet för allmänheten att komma in i Plenisalen och lyssna men man får inte vara med i debatten. Har man åsikter får man framföra dem till en riksdagsledamot som i sin tur kan ta upp det i riksdagen. Detta är ett exempel på att Sverige är en representativ demokrati. Riksdagsledamöterna representerar folket och för folkets talan.

Foto: Melker Dahlstrand

Riksdagens har också till uppgift att granska regeringen för att se till att regeringen gör sitt jobb och genomför riksdagens beslut. Det kan ske på olika sätt. Varje torsdag är det frågestund i riksdagen då riksdagsledamöterna kan ställa frågor till statsministern eller andra ministrar. Riksdagen har också rätt att skicka frågor till regeringen som de är skyldiga att svara på. I riksdagen finns det ett utskott som heter konstitutionsutskottet. Deras uppgift är just att kontrollera att regeringen gör sitt jobb. Varje år skriver regeringen en rapport om sin verksamhet under året. När regeringen, statsministern eller en minister har begått ett tydligt fel kan det bli en misstroendeomröstning. Om riksdagen då voterar för misstroendeförklaring så måste den eller dem som det gäller avgå.

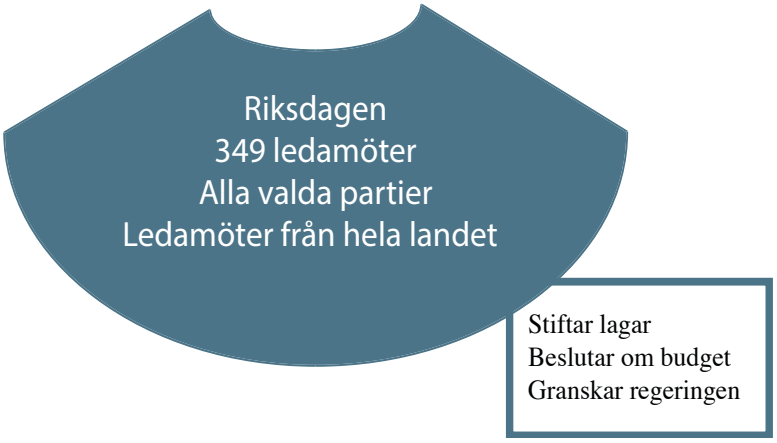

Alla ledamöter som sitter i riksdagen tillhör ett parti. För att kunna bli invald i riksdagen måste man ha rösträtt till riksdagen och vara medlem i ett parti. Ett parti måste få minst 4% av rösterna i ett val eller minst 12% i en valkrets för att få mandat i riksdagen. Denna regel finns för att arbetet i riksdagen och regeringen ska fungera effektivare. Många menar att det är svårt att genomföra beslut och arbeta effektivt om det finns många små partier i riksdagen.

Regeringen
Regeringen styr Sverige. Det parti eller den grupp av partier som får flest röster i valet till riksdagen bildar regering. Talmannen, som är ordförande i riksdagen, föreslår en statsminister för riksdagen. Riksdagen beslutar genom votering. Partiledaren i regeringspartiet brukar föreslås som partiledare. Om det är flera partier som bildar regering föreslås oftast partiledaren för det av partierna som fått flest röster till statsminister. När riksdagen har valt statsminister är det statsministerns uppgift att utse vilka som ska vara ministrar i regeringen. Statsminister är detsamma som regeringschef.

Myndigheter
Till sin hjälp att styra landet har regeringen myndigheter. Det finns över 200 myndigheter i Sverige med många olika uppgifter. Exempel på myndigheter är Skatteverket, Skolverket, Migrationsverket och polisen. Politikerna i regeringen kan inte själva genomföra alla beslut som riksdagen fattar. De måste delegera ansvar till fler. På myndigheterna arbetar tjänstemän. Det betyder att de är anställda för att jobba åt staten men de är inte politiker. Flera myndigheter har kontor runt om i landet och ska ge service till hela Sveriges befolkning, till exempel Arbetsförmedlingen och Försäkringskassan. Myndigheternas arbete styrs av de lagar som riksdagen fattar och av ett brev som de får av regeringen varje år som beskriver hur mycket pengar de får och vad regeringen vill att de ska fokusera på under året.

Landsting och regioner
Det finns 20 landsting i Sverige varav 13 av dem kallas för regioner. Landstingens och regionernas huvudsakliga ansvarsområde är vård i olika former men de har också ett ansvar för trafik, infrastruktur och regional utveckling i olika former. Skillnaden mellan landsting och region är att regionerna har ett större ansvar för att jobba med regional utveckling. I övrigt fungerar de på samma sätt. På valdagen väljer de röstberättigade i varje landsting/region vilka som ska representera dem i landstingsfullmäktige respektive regionfullmäktige. Det kan liknas vid riksdagen men på landstingsnivå. De beslutar om landstingets/regionens skatt och hur ekonomin ska prioriteras. Landstingsfullmäktiges/regionfullmäktiges arbete leds av en landstingsstyrelse/regionstyrelse som kan liknas vi regeringen.

Det finns lite mindre än 4600 förtroendevalda politiker som sitter i olika landstingsfullmäktige i hela Sverige. Av dem är 94% fritidspolitiker som har ett annat jobb eller studerar som sin huvudsysselsättning. Bara 6% av alla landstingspolitiker är anställda på deltid eller heltid. De kallas för landstingsråd eller regionråd.

Kommun
Sverige är uppdelat i 290 kommuner. Sveriges största kommun är Stockholms kommun med ca. 900 000 invånare och den minsta är Bjurholm med ca. 2500 invånare. Varje kommun har ett visst självstyre. Det betyder att det finns saker som varje kommun får bestämma om själva utan att riksdagen eller regeringen lägger sig i. Det finns också lagar som bestämmer vad kommuner måste göra och erbjuda sina invånare. Kommunen ansvarar för skola och barnomsorg, omsorg om äldre och funktionshindrade, socialtjänst, vuxenutbildning, vatten och avfallshantering. Kommunerna har alltså mycket uppgifter och ett stort ansvar. Kommunen finansieras genom kommunalskatt och bidrag från staten. Bidragen från staten finns för att jämna ut skillnader mellan kommunerna. Det finns kommuner med gott om pengar och andra kommuner som har mindre. Kommunfullmäktige beslutar om kommunalskatten så den är olika hög i olika kommuner men brukar ligga runt 30%.

Majoriteten av alla kommunpolitiker är fritidspolitiker. Antalet anställda kommunalpolitiker varierar beroende på kommunens storlek. De kallas för kommunalråd. I kommunvalet väljer kommuninvånarna

kommunfullmäktige som kan jämföras med riksdagen fast på kommunnivå. Kommunfullmäktige fattar beslut och är representanter för dem som bor i kommunen. En kommun får inte stifta egna lagar. Kommunfullmäktige kan ha olika många ledamöter och de delas upp i olika nämnder med ansvar för olika områden på liknande sätt som utskotten i riksdagen. Kommunstyrelsen kan liknad vid regeringen. Det är de som styr kommunen.

Kommunfullmäktiges sammanträden är offentliga så vem som helst får gå dit och lyssna. Ibland kan man också titta på dem via kommunens hemsida.

EU

Sverige är medlem i Europeiska unionen, EU. EU är ett samarbete mellan länder i Europa som har kommit överens om att göra en del saker gemensamt. I EU-valet väljer vi vilka som ska representera Sverige i Europaparlamentet. Europaparlamentets uppgift är att representera invånarna i de olika EU-länderna på ett liknande sätt som riksdagen gör i Sverige. Parlamentet har 751 ledamöter varav 20 av dem kommer ifrån Sverige. De beslutar om lagar tillsammans med ministerrådet. I ministerrådet representeras varje land av en minister och det är olika ministrar som sitter där beroende på vilken fråga det är man behandlar. Handlar det till exempel om en ny lag inom jordbruket är Sveriges jordbruksminister där medan det är arbetsmarknadsministern om det handlar om arbetsmarknaden.

Vem har makten?

Riksdagen har den lagstiftande makten i Sverige och kan därför sägas vara högsta beslutande organ. Samtidigt är makten fördelad på olika delar. Som vi pratat om så har kommunen visst självstyre. Det finns alltså saker som kommunerna enligt lag får besluta om som staten inte har rätt att lägga sig i. Både landstingen/regionerna och kommunerna styrs av kommunallagen. Landstingen och regionerna står inte över kommunen. Man kan säga att de är på samma nivå men har ansvar för olika saker. Staten har delegerat olika uppgifter till dem.

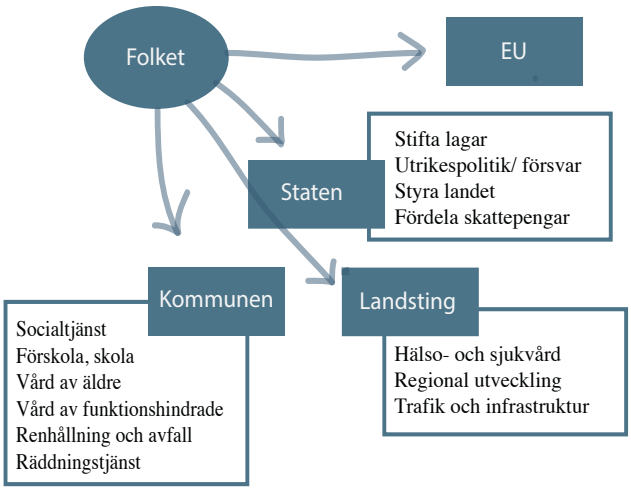

EU har också makt över vissa delar. När Sverige blev medlem i EU gick man in under de lagar och regler som gäller i unionen. De lagar som stiftas i EU-parlamentet måste Sverige följa och riksdagen kan

inte ändra på dem. Så inom vissa frågor kan man säga att EU-parlamentet tillsammans med ministerrådet har mest makt i Sverige.

Domstolarna har också en form av makt. Det är de som avgör hur lagarna ska tolkas i olika fall och dömer i brott och mål. Varken statsministern, kungen eller någon politiker har rätt att försöka påverka domstolarna eller ändra deras domar. På liknande sätt är det enligt lag förbjudet för ministrar att lägga sig i myndigheternas ärenden. Regeringen skriver ett regleringsbrev och styr på så sätt myndigheternas arbete men de får inte uttala sig i enskilda fall. Om de gör det kallas det ministerstyre vilket inte är tillåtet.

Som vi sett är makten uppdelad mellan olika politiska instanser och myndigheter för att den ska vara stabil och ingen enskild person ska kunna påverka för mycket.

Gör en röst någon skillnad?
Det är lätt att tänka att en röst inte spelar så stor roll. Det är ju så många som röstar. Samtidigt så är varje röst lika viktig och väger lika tungt. Om det är många som väljer att inte rösta så påverkar det valresultatet och kan resultera i att viktiga frågor inte kommer fram och att en stor del av Sveriges invånare inte representeras. Det är viktigt att så många som möjligt av alla som har rösträtt i Sverige går och röstar för att demokratin ska fungera.

Hur kan jag påverka?
Det finns flera sätt att vara med och påverka det som händer i sin kommun, sitt landsting och i riksdagen. Att rösta är ett sätt. Det är viktigt att ta reda på vad de olika partierna står för och rösta på det parti och den kandidat som bäst representerar ens åsikter. Nästa samling kommer vi att prata om hur man kan få information om partierna. Man kan också skriva till en ledamot i riksdagen, landstingsfullmäktige eller kommunfullmäktige för att berätta vad man tycker och ge förslag på vad som bör tas upp i riksdagen eller fullmäktige. De folkvalda representerar folket och ska ta förslag och uppgifter som kommer till dem på allvar.
Det går också engagera sig lite mer genom att gå med i ett parti och aktivt jobba för de frågor man tycker är viktiga. Genom att vara medlem i ett parti finns möjligheten att ställa upp i valet och få representera folket på någon av nivåerna. Som medlem i ett parti har man större möjlighet att påverkat partiets politik i olika frågor. För att den svenska demokratin ska fungera bygger det på att människor engagerar sig i politiska partier.

Länkar
skl.se
riksdagen.se
regeringen.se
eu.riksdagen.se

Upplägg samling 2 – Varför ska jag rösta

Inför samlingen – för dig som ledare

- Hej och välkommen
- Några tankar eller frågor kring förra samlingen?
- Hur har det gått med ”veckans uppdrag”?
- Beskriv kort vad dagens samling handlar om.

Historisk bakgrund

- Jämför demokratins framväxt i Sverige med ditt hemlands historia. Vad finns det för likheter och skillnader?

Staten

Grundlagarna och Sveriges rikes lag

- Vad ser du för likheter och skillnader mellan Sveriges grundlagar och konstitutionen i hemlandet?

Riksdag

- Vilka riksdagsledamöter kommer från er valkrets? Finns det någon riksdagsledamot från er kommun?
- Jämför riksdagens uppgifter och storlek med hur det ser ut i landet du kommer ifrån. Finns det ett parlament där? Hur många mandat har det och vilka uppgifter har parlamentet?

Regeringen

- På regeringens hemsida finns bilder på statsministern och ministrarna i regeringen. Titta gärna på det tillsammans och prata om vad de olika ministrarna har för ansvarsområden.

Myndigheter

- Vilka myndigheter känner du till?

Landsting och regioner

- Vad heter landstinget/regionen ni bor i? Titta gärna på en en karta för att få en bild av hur stort det är.

Kommun

- Gå gärna in på kommunens hemsida och visa var man kan hitta information om beslut som fattas.
- Titta gärna på ett klipp från ett sammanträde i fullmäktige om kommunen har webb-TV.
- Prata om vilka som är kommunalråd i er kommun och vilka partier som styr idag.

EU

- Visa gärna vilka som är Sveriges Europaparlamentariker.
- Finns det någon som kommer från er del av Sverige?

Vem har makten?

- Vem tycker du har störst makt i Sverige?
- På vilket sätt är makten fördelad?

- Vem har den största makten i landet du kommer ifrån? Hur är makten fördelad där?

Gör en röst någon skillnad?
- Gör en röst någon skillnad? Vad tycker du?

Hur kan jag påverka?
- Vad finns det för saker du skulle vilja påverka på kommunal-, landstings- eller riksnivå?
- På vilket sätt tror du att du kan påverka det?

Tillsammans stärker vi demokratin! – Veckans uppdrag
- Prata om det ni har lärt er idag med vänner eller familj. Berätta lite om vad kommunen, landstinget och riksdagen beslutar om. Är det något ni vill förändra i kommunen eller Sverige? Prata med varandra och skriv ett förslag till någon som sitter i kommunfullmäktige, landstingsfullmäktige eller riksdagen. De representerar er så använd er möjlighet att påverka! Nästa vecka pratar vi om hur det har gått.

Avslutning
- Gå gärna en runda och låt alla få säga något som de tar med sig från samlingen.
- Påminn om när ni träffas nästa gång och berätta vad ni ska prata om då.

Samling 3 – Vad eller vem ska jag rösta på?

Inför samlingen – för dig som ledare
Under den här samlingen kommer vi in på olika partier och vad man kan rösta på. Det är viktigt att hela tiden komma ihåg att målet med den här kursen inte är att påverka hur deltagarna ska rösta utan målet är ATT de ska rösta. Som ledare ska du därför ställa dig neutral i de politiska frågorna. Du representerar inget parti som ledare, du representerar demokratin skulle man kunna säga. Att vara neutral är en utmaning. Ingen av oss är helt neutrala. Även om vi inte tillhör ett specifikt parti så har alla någon form av åsikter om frågor som är politiska. Det är bra om du som ledare funderar över vad du själv står inför samlingen. Om du är medveten om vad du själv tycker och tänker kan du också medvetet välja att inte tala för de åsikterna. Självklart får du ha politiska åsikter men som ledare är det din uppgift att vara samtalsledare och ge tydlig och objektiv information om partisystemet och partierna.

Även om ambitionen med detta material är att det ska vara objektivt och neutralt finns risken att vi inte fullt ut lyckats. Läs med ett kritiskt öga och hjälp deltagarna att göra det också. En viktig del i samlingen är att ge deltagarna kunskap om hur de själva kan söka mer information. Då har de större möjligheter att skapa sig en självständig uppfattning och lägga sin röst på det parti de vill ska representera dem. På så sätt stärker vi demokratin.

Partier
Den svenska demokratin bygger på att människor organiserar sig i partier. Ett parti är en typ av förening med ett gemensamt politiskt mål. Det är en grupp människor som har liknande åsikter om hur staten, ett landsting eller en kommun ska styras. Alla har rätt att bilda ett parti. De stora partierna har väljare över hela landet men det finns också mindre lokala partier som kan ha många väljare i en del av Sverige. För att ställa upp i ett val måste partiet registrera sig till valmyndigheten senast 30 dagar innan valdagen.

I de svenska valen röstar vi på partier och mandaten i riksdagen, kommunfullmäktige och landstingsfullmäktige fördelas sedan mellan de partier som fått tillräckligt många röster. Ju fler röster ett parti får, desto fler mandat. När man röstar på ett parti kan man ofta välja att även rösta på en speciell person inom partiet. Det är en möjlighet men inget krav. En röst på ett parti som lämnas in utan att något personnamn har kryssats i är en giltig röst.

Ideologier
De flesta partier styrs av en ideologi. Man kan säga att en ideologi är en samling värderingar. Ideologin innehåller ofta en människosyn, samhällssyn och förklaringar till varför samhället ser ut som det gör och hur man kan göra det bättre. Ett parti kan sympatisera med flera ideologier och det finns olika typer av blandningar mellan ideologier. Här kommer en väldigt kort sammanfattning av några ideologier.

Socialism kommer från ordet *socius* som betyder samhälle eller gemenskap. Solidaritet är ett viktigt ord inom socialismen som fokuserar på att man ska ta hand om varandra och att det ska vara jämlikt. Skatter används för att minska skillnaden mellan fattiga och rika. Staten ska vara stark för att kunna ta hand om alla medborgare.

Liberalism kommer från ordet *liber* som betyder frihet. Liberalismen fokuserar på valfrihet, att varje individ ska ha stor frihet att välja hur man vill leva. Det kan handla om att välja skola och sjukhus, var man vill bo och hur mycket eller lite man vill jobba. Staten ska vara svag för att ge medborgarna frihet att bestämma över och ta ansvar för sitt eget liv.

Konservatism kommer från ordet *konservera* som betyder att bevara något. Konservatismen tycker att man ska förändra långsamt och att historia, traditioner och familjen är viktigt. Staten ska vara stark och det är viktigt med ett starkt försvar. Däremot vill man inte ha för höga skatter.

Feminism kommer från ordet *femina* som betyder kvinna. Feminismen tycker att kvinnan och mannen är jämlika och kämpar för att kvinnan ska ha samma rättigheter, skyldigheter och möjligheter som mannen.

Ekologism kommer från ordet *ekologi* som betyder läran om samspelet i naturen. Ekologismen fokuserar på människan och samhället som en del i naturen och vikten av att vi tar hand om naturen och inte förstör miljön. Man vill bygga ett hållbart samhälle som man kan lämna vidare till kommande generationer.

Nationalism kommer från ordet *nation* som i sin tur kommer från ordet *nascor* som betyder jag föds. Nationalismen fokuserar på vad som är bäst för den egna nationen och hyllar nationen och dess kultur, historia och traditioner.

Sakfrågor
Partierna har inte bara en ideologi. De har också åsikter i olika sakfrågor. Exempel på sakfrågor är skolan, försvaret, miljö, integration, jobb, skatter, utrikesfrågor. Inom dessa ämnen finns det många mindre frågor som partierna måste ta ställning till. Alla är överens om att vi ska ha en skola i Sverige och alla vill att den ska vara bra. Men vad betyder det att skolan är bra. Hur ska man göra för att det ska bli så bra som möjligt för eleverna och landet. Här kan de olika ideologierna påverka hur partierna ställer sig i sakfrågor. Är det viktigt att barnen lär sig mycket om Sveriges historia och traditioner? Ska man fokusera mest på de svaga eller starka eleverna? Vilka ämnen ska finnas i läroplanen? Är det staten eller kommunen som ska vara ansvarig för skolan? Ska det finnas privatskolor? Ideologierna påverkar hur partierna vill att Sverige ska styras men två partier med liknande ideologi kan ha olika åsikter i sakfrågor och två politiker i samma parti kan också har olika tankar.

Höger – vänsterskalan
Om man tittar på hur det har sett ut genom historien så har socialismen, liberalismen och konservatismen varit de stora ideologierna i svensk politik. Man brukar rita en skala där man kallar socialismen för vänster, liberalismen för mitten och konservatismen för höger. Partier som ligger nära varandra på skalan samarbetar ofta med varandra. Skalan är en förenkling och det finns fler saker som definierar partier än var de placeras på skalan. En del partier är svåra att placera då de i en del sakfrågor kan ligga till vänster och andra till höger. Man pratar också om färger på partier och då kallar vi i Sverige partierna som ligger åt höger på skalan för blå och de som ligger åt vänster för röda. Partier med fokus på miljö kallas för gröna. Detta kan man se på flera av partiernas partiloggor.

Riksdagspartierna
Att beskriva vad ett parti tycker och står för är inte så lätt. Dels för att det ändras över tid och dels för att det finns så många sakfrågor som partierna har åsikter om. Det här är att försök att väldigt kort beskriva några saker partierna är kända för eller som de tycker är extra viktiga frågor. Partierna som beskrivs nedan är riksdagspartierna under mandatperioden 2014 till 2018. De beskrivs i storleksordning efter hur det gick för dem i valet 2014. Det finns många andra partier i Sverige också som inte är invalda i riksdagen. Det kan vara lokala eller regionala partier som bara finns i vissa delar av landet och det kan vara nationella partier som har fått mindre än 4 procent av rösterna i riksdagsvalet och därför inte kom in.

Socialdemokraterna
Socialdemokraterna beskriver sin ideologi som demokratisk socialism med målet att människor ska

vara fria och jämlika i ett solidariskt samhälle. Partiet har vuxit fram i arbetarrörelsen som kämpat för arbetarnas rättigheter gentemot chefer och företagsägare. Det goda samhället byggs när man samarbetar och alla har lika villkor, ansvar, rättigheter och skyldigheter. Socialdemokraterna vill se en internationell solidaritet och inte bara se till det egna landet. Ett tydligt mål är att fler ska komma i arbete och man prioriterar välfärdssatsningar framför sänkta skatter.

Moderaterna

Moderaterna skriver att deras värderingar bygger på både individuell frihet och kollektivt ansvar. Det finns en stor tro på individens förmåga att skapa sig ett gott liv. Grunden till egenmakt och frihet är egen försörjning och därför lyfts jobbfrågan högt. För att fler ska jobba säger de att det alltid ska löna sig att jobba. Det gör det genom sänkta skatter och lägre bidrag. Ett gott företagsklimat prioriteras högt. För att skapa ett tryggare Sverige vill moderaterna satsa mer pengar på polisen och ha strängare straff. Det som fungerar bra ska bevaras och det som inte gör det ska förändras. Staten bör vara stark och fokusera på välfärdstjänster som rör skola, sjukvård och barnomsorg.

Sverigedemokraterna

Sverigedemokraterna beskriver sig som ett socialkonservativt parti med en nationalistisk grundsyn. Med det menar de att de tycker att det är viktigt att bevara värderingar och inte förändra dem, att ha ett välfärdsystem som tar hand medborgarna och att nationen är en viktig och stark gemenskap. Sverigedemokraterna beskriver en nation som de som delar gemensam identitet, kultur och språk och känner lojalitet mot nationen. Nationen beskrivs som den viktigaste och mest naturliga gemenskapen näst efter familjen. Att det i en stat finns olika språk, religioner och kulturer kan enligt Sverigedemokraterna skapa splittring och problem. De tycker bland annat att strängare straff och bättre villkor för äldre i Sverige är viktiga frågor.

Miljöpartiet

Miljöpartiet beskriver sig själva som ett grönt och feministiskt parti. Ekologismen med naturen och miljön i centrum präglar partiet som pratar om solidaritet med djur och natur, med kommande generationer och med världens alla människor. Miljöpartiet lyfter fram klimat, skola, jobb och jämställdhet som sina viktigaste frågor. De vill bland annat att pappor ska ta ut mer föräldraledighet, satsa på kollektivtrafiken och att eleverna ska få mer tid med sina lärare.

Centern

Centern beskriver sin ideologi som en social, grön och jordnära liberalism. Centern har historiskt varit lantbrukarnas parti och än i dag är det lokala perspek tivet viktigt för dem. Hela Sverige ska leva och de betonar vikten av att det skapas fler jobb i hela Sverige. Som liberalistiskt parti trycker de på att individens

frihet att välja och påverka i sin vardag är viktig till exempel genom att få välja skola och vårdcentral. Klimatet är också en viktig fråga för dem. De vill byta ut fossila bränslen och förbjuda farliga gifter.

Vänsterpartiet

Vänsterpartiet beskriver sig som ett socialistiskt och feministiskt parti på ekologisk grund. De vill förändra samhället så att män och kvinnor uppnår jämlikhet, att klasskillnader och orättvisor försvinner och det skapas hållbara lösningar. En viktig fråga för vänsterpartiet är att det inte ska finnas några vinster i välfärden. Med det menas att inga privata företag ska tjäna pengar på välfärdstjänster som skola och vård. De är kritiska mot euron och vill se en generös flyktingpolitik.

Liberalerna

Liberalerna beskriver sig själva som Sveriges liberala parti och fokuserar mycket på individens frihet och valfrihet. Varje individ ska få forma sitt eget liv och staten ska göra det möjligt för varje person att nå sina drömmar. Liberalerna talar om socialliberalism där en fungerande välfärd är viktig för att uppnå den frihet för varje individ som man strävar efter. De bildades ur kampen för rösträtt för alla män och kvinnor. Skolan är en väldigt viktig fråga för Liberalerna som vill införa betyg från årskurs 4 för att eleverna ska få rätt stöd tidigare och de vill satsa på fler lärare och lärarassistenter i skolan.

Kristdemokraterna

Kristdemokraterna beskriver att kristdemokrati är demokrati byggd på kristen människosyn och värdegrund. Kristdemokraterna sätter familjen och människovärdet högt. De menar att trygga familjer bygger ett tryggt samhälle och vill att det ska gå att kombinera föräldraskap och arbete på ett bra sätt genom valfrihet. Att de äldre ska få bra vård och goda ekonomiska förutsättningar och att kvaliteten på sjukvården i Sverige i stort blir mer likvärdig i landet är också viktigt för dem. Kristdemokraterna vill skapa ett tryggare samhälle genom att se till att rättsväsendet är starkt och fungerande.

Politiska samarbeten

Ofta samarbetar partier med varandra. Det är ganska ovanligt i svensk politik att ett parti får över 50 procent av folkets röster. Då krävs det samarbete för att styra landet. Ett samarbete som påverkat svensk politik mycket är att moderaterna, kristdemokraterna, centerpartiet och liberalerna sedan 2006 samarbetar under namnet Alliansen. De är fortfarande fyra separata partier men har gått till val på att de vill styra tillsammans. Mellan 2006 och 2010 vann alliansen valet och bildade en gemensam regering 2006–2014. Under mandatperioden 2014 - 2018 har socialdemokraterna och miljöpartiet bildat regering tillsammans. Det har funnits andra politiska samarbeten genom historien och kan komma nya i framtiden.

Hur ska jag välja?

Det finns olika sätt att bestämma vad man ska rösta på. För en del är ideologin det viktigaste. De väljer det parti som står för den ideologi de själva står för. Andra har någon speciell sakfråga eller kanske ett par som de tycker är extra viktiga. Det kan till exempel vara skolan eller miljö. Genom att ta reda på vad varje parti vill i just den frågan kan de sedan välja det parti som de tycker har bäst förslag i den frågan. Åter andra väljer utifrån vilket parti eller vilken person de har förtroende för. Då kanske inte ideologi eller sakfråga är det viktigaste utan snarare; vem eller vilka litar jag på? Det finns inga regler för hur man

ska tänka när man röstar och varje person med rösträtt har frihet och ansvar att rösta på det han eller hon tycker är det bästa valet. Det finns många sätt att få information inför valet.

Trovärdig information
När man söker information inför valet är det viktigt att fundera på varifrån informationen kommer. Vem har skrivit eller sagt detta? Varför har personen skrivit eller sagt det? Stämmer informationen? Är den aktuell eller är det gammal information? Om man ställer sig de frågorna till den information man hittar brukar man komma rätt. Det kallas att vara källkritisk**.**

Public service
Det finns tre public service-företag i Sverige. De har en speciell uppgift att vara oberoende, objektiva och ge information och underhållning som passar alla i Sverige. De tre företagen är Sveriges television (SVT), Sveriges Radio (SR) och Sveriges utbildningsradio (UR). De är politiskt obundna och de får sin ekonomi från radio- och TV-avgiften. Det betyder att de inte heller är beroende av reklampengar och sponsring. Om man vill ha oberoende och saklig information inför valet är det ett tips att använda sig av SVT, SR och UR.

Vill du ha lättläst information om valet är 8sidor ett bra alternativ. 8sidor är en nyhetstidning på lätt svenska som finns på internet. Det är myndigheten för tillgängliga medier som ger ut tidningen och den är politiskt obunden. De bevakar bland annat valet och politiken i stort.

Hemsidor
På partiernas hemsidor finns det mycket information. Vill man fördjupa sig kan man läsa parti-programmen. Där står det om partiets ideologi och målsättning. Det går också läsa om vad partierna tycker i olika sakfrågor och ofta finns det också sammanfattande texter som berättar vad partierna tycker är de allra viktigaste frågorna. Genom att gå in på deras hemsidor kan man i lugn och ro läsa titta och jämföra de olika partierna. Riksdagspartiernas hemsidor hittar du under rubriken ”länkar”. En del partier har information på lättläst svenska eller översatt till flera språk.

Valtal
Många politiker, både partiledare och andra, åker runt mycket i Sverige inför valet och håller tal. Att gå och lyssna på dem är ett bra sätt att få mer information.

Partiledardebatter
Ett annat sätt att komma fram till vad man vill rösta på är att titta på partiledardebatter. När valet närmar sig brukar det finnas många debatter att se på TV, internet och lyssna på på radio. Genom att lyssna på debatterna kan man få en tydligare bild av skillnaderna och likheterna mellan de olika partierna och också få en tydligare uppfattning om partiledarna.

Valstugor
Valstugor är små hus som partier ofta ställer ut på torg i olika kommuner. Dit kan man gå och prata med representanter för partierna, ställa frågor och få mer information. De kan berätta både om partiet på riksnivå och vad partiet vill göra på kommun och landstingsnivå.

Valkompassen
Inför valet brukar det finnas olika test att göra på internet för att se vilka partier som man håller med mest. Då får man svara på frågor med olika alternativ och när man har svarat på alla frågor kommer det upp ett resultat som visar hur mycket man håller med eller inte håller med de olika partierna om. De här testen

visar inte allt men de kan vara ett komplement till att läsa om de olika partierna.

Flera olika val
Kom ihåg att när det är val till riksdagen är det också val till kommunen och landstinget/regionen. Vad partierna har för förslag på lokal nivå påverkar vardagen för väljarna väldigt mycket. Det är lätt att bara fokusera på riksdagsvalet då det kommer mer information om det på TV men det är bra att också sätta sig in i den lokala politiken. Man behöver inte rösta på samma parti i de olika valen. Det går att rösta på ett parti till riksdagen och ett annat till kommunen och åter ett annat till landstinget om man vill. Det finns också lokala och regionala partier som inte ställer upp i riksdagsvalet men som kan ha stort inflytande i en viss kommun eller ett visst landsting/region.

Länkar
www.socialdemokraterna.se
www.moderaterna.se
www.sd.se
www.mp.se
www.centerpartiet.se
www.vansterpartiet.se
www.liberalerna.se
www.kristdemokraterna.se
www.svt.se
www.sr.se
www.ur.se
www.8sidor.se

Upplägg samling 3 – Vad eller vem ska jag rösta på?

Inför samlingen – för dig som ledare
- Hej och välkommen
- Några tankar eller frågor kring förra samlingen?
- Hur har det gått med ”veckans uppdrag”?
- Beskriv kort vad dagens samling handlar om och att du som ledare har som uppgift att vara neutral.

Partier
- Känner du till några fler partier som vi inte har nämnt här?
- Hur blir man medlem i ett parti?

Ideologier
- Socialism
- Liberalism
- Konservatism
- Feminism
- Ekologism
- Nationalism

Sakfrågor
- Vilka sakfrågor är viktiga för dig?
- Kan ni komma på exempel på sakfrågor som kan vara viktiga inför valet?

Höger – vänsterskalan
- En del partier är svåra att placera in på höger-vänsterskalan. Vad kan det bero på?

Riksdagspartierna
- Socialdemokraterna
- Moderaterna
- Sverigedemokraterna
- Miljöpartiet
- Centern
- Vänsterpartiet
- Liberalerna
- Kristdemokraterna
- Vilka partier känner du till sedan tidigare?
- Kan du se likheter mellan något av riksdagspartierna och något parti i ditt hemland?

Politiska samarbeten

Hur ska jag välja?
- Vad är viktigt för dig när du väljer? Vad påverkar ditt beslut?

Trovärdig information
- Prata om hur man kan hitta trovärdig information.

- Var hittar du information som du litar på?

Public service

Hemsidor
- Gå gärna in och visa exempel på var det går att hitta lättläst information på partiernas hemsidor.

Valtal
- Kommer det några partiledare eller andra kända politiker på besök till er kommun framöver? Kolla gärna upp det och informera gruppen.

Partiledardebatter
- Visa gärna ett klipp från en partiledardebatt och visa hur man kan hitta fler på exempelvis www.svtplay.se.

Valstugor

Valkompassen
- Kolla upp om det finns någon aktuell valkompass eller liknande test och visa deltagarna hur de hittar dem.

Flera olika val
- Var tydlig med att det går bra att rösta på olika partier i de olika valen om man vill.
- Vad kan det finnas för anledningar till att rösta på olika partier i de olika valen?

Utvärdering
- Fyll i den andra delen av utvärderingen. Gå igenom frågorna högt i klass parallellt med att de fyller i den om du bedömer att det behövs för att alla ska förstå frågorna.

Tillsammans stärker vi demokratin! – Veckans uppdrag
- Prata om det ni har lärt er idag med vänner eller familj. Visa dem gärna hur de hittar mer information om valet. Titta på en partiledardebatt tillsammans och prata om det efteråt. Det är helt okej att rösta på olika parti i samma familj!

Avslutning
- Finns det några frågor så här på slutet som deltagarna vill ställa?
- Gå gärna en runda och låt alla berätta vad de tar med sig från studiecirkeln om det finns tid.
- Om det finns något tillfälle att lyssna på och ställa frågor till kommunpolitikerna inplanerat så informera om det och bjud in.
- Tack och hej!

-

Ordlista

Budget	En ekonomisk plan för till exempel ett land eller en kommun.
Folkbokförd	Att du bor i Sverige och har lämnat din adress till skatteverket.
Förtidsrösta	Att rösta innan valdagen eller på en annan plats än i sin vallokal.
Ideologi	En samling värderingar och tankar om hur ett land styrs på bästa sätt.
Ledamot	Person som valts till att representera folket i riksdag eller fullmäktige.
Mandat	En plats i riksdag eller fullmäktige.
Minister	Person i regeringen med ett ansvarsområde t.ex. finansminister.
Myndighet	Organisation under regeringen t.ex. Arbetsförmedlingen och polisen.
Offentlig	Information som är öppen och tillgänglig för alla.
Parti	En grupp personer som organiserat sig för att arbeta politiskt.
Regering	Den grupp som styr landet, statsministern och ministrar.
Riksdagen	Sveriges parlament.
Röstkort	Ett kort som skickas hem till alla som har rösträtt inför valet.
Röstlängd	En lista med namn på alla personer som har rätt att rösta i en vallokal.
Röstmottagare	Person som tar emot och räknar röster i vallokalen på valdagen.
Röstningslokal	Lokal dit alla med rösträtt kan gå och förtidsrösta.
Rösträtt	Den som har rösträtt får rösta i ett val.
Sekretess	Information som är offentlig för att skydda individ eller staten.
Statsminister	Regeringschef i Sverige.
Vallokal	En lokal dit man går och röstar när man tillhör det valdistriktet.
Valkrets	Del av Sverige som väljer ett antal mandat till riksdagen. Det finns 29.

Projektägare:

NÄSSJÖ KOMMUN

i samarbete med:

Länsstyrelsen
i Jönköpings län